

NACIONALINIS ŠVIETIMO NVO TINKLAS

Lietuvos švietimo problemos ir prioritetai

Švietimas – viena svarbiausių, tačiau ir problemiškesnių Lietuvos politikos sričių. Nesprendžiamos įsisenėjusios švietimo sistemos problemos: prasti mokymosi rezultatai ir didelis jų atotrūkis tarp vaikų iš skirtingos socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos, uždaramas (nevalstybinių švietimo teikėjų eliminavimas, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiųjų diskriminacija), nekryptinga ir neintegruota neformaliojo vaikų švietimo programa, žemi suaugusiųjų mokymosi rodikliai ir kt. Pateikiame nevyriausybinių organizacijų (NVO) siūlymus dėl pagrindinių švietimo iššūkių.

1. **Švietimo sistemos atvėrimas.** Viena iš EBPO rekomendacijų Lietuvai - įtraukti nevyriausybines organizacijas į viešųjų paslaugų modeliavimą ir teikimą¹. Nors 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje buvo numatytas rodiklis iki 2020 m. bent 15 proc. finansuojamų viešųjų paslaugų įsigyti iš nepriklausomų subjektų, įskaitant nevyriausybines organizacijas, tačiau 2019 m. švietimo srityje šis rodiklis siekė vos 2,9 proc.² Švietimo sistema Lietuvoje iki šiol yra labai uždara, orientuota į pavaldžių įstaigų tinklo išlaikymą, o švietimo srityje veikiančių nepelno organizacijų kaip socialinių partnerių įtraukimas tiek į sprendimų priėmimą, tiek į paslaugų teikimą yra labai vangus.

Siūlyme:

- nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu įtraukti NVO į švietimo klausimų sprendimą nevyriausybinių organizacijų ar švietimo tarybose;
  - įgyvendinti vietos organizacijų gebėjimus stiprinančias priemones, skatinti nevyriausybinių organizacijų jungimąsi į asociacijas;
  - nustatyti konkrečius švietimo paslaugų perdavimo NVO siekinius nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu bei vykdyti jų stebėseną;
  - įtraukti nevalstybines švietimo (ikimokyklinio, bendrojo, neformaliojo ugdymo) įstaigas į bendrą švietimo sistemą, pasiūlant teisinius ir finansinius paramos instrumentus.
2. **Ugdymo kokybė.** Nors politiniame ir viešajame diskurse vyksta nuolatinės diskusijos apie švietimo kokybę, iki šiol nėra aiškaus sutarimo, kas ji yra ir ko siekiame. Kokybiškas švietimas - tai ne vien mokinių pasiekimai, bet ir individuali pažanga, *socialinio lifto* efektas, jaunų žmonių pilietinė galia, socialinė-emocinė branda ir kt. Nors deklaruojami siekiai - ugdyti ateities įgūdžius, orientuotis į ateities ekonomikos poreikius, tačiau praktikoje švietimo sistema vis dar yra inertiška, o ugdymo turinys, net ir atnaujintas, tampa nebeaktualus dar nespėjus jo įdiegti. Pagarba įvairovei ir visuotinėms žmogaus teisėms, atvirumas pasauliui ir globalus sąmoningumas, darnaus vystymosi principai bei

---

¹ https://read.oecd-ilibrary.org/governance/lithuania-fostering-open-and-inclusive-policy-making_9789264235762-en#page92

² http://www.3sektorius.lt/docs/2018_paslaugu_perdavimo_diagramos_2019-11-27_15_25_00.pdf

Europos žaliojo kurso nuostatos išlieka deklaratyviomis referencijomis teisės aktuose.

Siūlome:

- įtvirtinti ir įgyvendinti reguliarią Bendrojo ugdymo programų stebėseną ir atnaujinimą, įtraukiant nepriklausomus ekspertus, aukštojo mokslo įstaigas, nevyriausybinės organizacijas ir kitus socialinius partnerius;
- ankstinti kryptingą skaitmeninių gebėjimų ugdymą nuo pradinio ugdymo. Didelį dėmesį skirti mokytojų rengimui užtikrinant tęstinį visų dalykų mokytojų kompetencijų kėlimą: a) skirtingų technologinių įrankių pažinimą ir gebėjimą juos jungti; b) gebėjimą pritaikyti technologinę kūrybą savo disciplinoje;
- ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigose vykdyti individualios kiekvieno vaiko pažangos stebėjimą, atsižvelgiant ne tik į akademinius pasiekimus, bet ir socialinę-emocinę brandą, bendrąsias kompetencijas;
- siekti sinergijos ir papildomumo tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo ir įtraukti į švietimo procesą NVO (išsamiau žr. dalyje apie neformalųjį vaikų švietimą);
- išplėsti pilietiškumo pagrindų dalyką praktiniu dalyvavimu nevyriausybinių organizacijų, savanoriškoje veikloje, pilietinėse iniciatyvose. Pilietiškumo ugdymas turėtų apimti globaliąją/pasaulio dimensijas, darnaus vystymosi bei Europos žaliojo kurso nuostatas, refleksijas apie Lietuvos-Europos-pasaulio piliečio vaidmenį, t.y. aktyvų pilietiškumą;
- užtikrinti nuolatinį ir kokybišką pedagogų rengimą bei dalykinės ir bendrosios kvalifikacijos kėlimą, pasitelkiant socialinius partnerius.

3. **Įtrauktis.** Specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) turintiems vaikams iki šiol neužtikrinama jų teisė į įtraukimą į ikimokyklinį ir bendrąjį ugdymą, tokiu būdu pažeidžiant JT Neįgaliųjų teisių konvenciją. Tai susiję ne tik su nepritaikyta aplinka, bet ir su pagalbos sistemos nebuvimu: mokytojams neužtikrinama metodinė pagalba, mokyklose trūksta švietimo pagalbos specialistų. Ankstesni specialiuųjų poreikių turinčių vaikų įtraukimo bandymai buvo nesėkmingi ir sukėlė vaikų bei tėvų nusivylimą ir nepasitikėjimą, kadangi sistema tam nebuvo tinkamai parengta.

Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus bendrasis ugdymas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams teikiamas tik iki 21 metų. Dalis negalią turinčių vaikų Lietuvoje apskritai nebaigia mokyklos, nes tam nesudaromos tinkamos sąlygos. Be to, šiems vaikams dažnai skiriamas mokymas namuose, kurio metu ugdoma pagal supaprastintas programas ir taip užkertamas kelias mokytis ar studijuoti baigus mokyklą. **Siūlome:**

- iki 2024 m. sausio 1 d. pritaikyti VISAS ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo ugdymo įstaigas vaikams su specialiaisiais ugdymosi poreikiais, konsultuojantis su nevyriausybėmis organizacijomis ir ekspertais;
- sukurti darbo su specialiųjų ugdymosi poreikių vaikais kvalifikacijos kėlimo bei metodinių konsultacijų mokytojams sistemą, įtraukiant nevyriausybines organizacijas;
- užtikrinti, kad ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigose būtų teikiamos kvalifikuotos švietimo pagalbos paslaugos;
- užtikrinti specialiesiems poreikiams pritaikytas pavežėjimo paslaugas ne tik į darželius ir mokyklas, bet ir į neformaliojo švietimo užsiėmimus;

- ilginti ugdymo paslaugų teikimo terminą bei taikyti individualizuotą atvejo vadybą, neužkertant kelio ir vyresniems nei 21 metų SUP turintiems asmenims toliau mokytis;
  - vykdyti visuomenės bei tėvų švietimą apie įtrauktį, teises ir teikiamas pagalbos paslaugas, pasitelkiant nevyriausybinės organizacijas;
  - kuo sparčiau naikinti segregacinę specialiųjų ugdymo įstaigų sistemą.
4. **Prieinamumas.** Nacionaliniai ir tarptautiniai tyrimai rodo, kad Lietuvos švietime nepalankios socialinės, ekonominės ir kultūrinės (SEK) aplinkos vaikai patiria didelę atskirtį, o jų pasiekimai yra daug žemesni nei kitų vaikų. Svarbu tai, kad neretai šių vaikų tėvai neturi tinkamo suvokimo apie būtinybę ugdyti vaikus, todėl reikalingos papildomos pastangos užtikrinti šių vaikų galimybes lankyti ikimokyklinio arba bendrojo ugdymo mokyklas, dalyvauti kitame neformaliajame švietime. **Siūlome:**
- užtikrinti ikimokyklinio ugdymo skyrimą SEK vaikams;
  - užtikrinti, kad ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigose būtų teikiamos kvalifikuotos švietimo pagalbos paslaugos;
  - didinti neformaliojo vaikų švietimo programų prieinamumą ir įvairovę, ypač atokesnėse vietovėse;
  - užtikrinti pavežėjimo paslaugas (suderintas su viešojo transporto paslaugomis) ne tik į darželius ir mokyklas, bet ir į neformaliojo švietimo užsiėmimus; taip pat ikimokyklinio amžiaus vaikų pavežėjimui skirti lydintį asmenį.
5. **Neformalusis vaikų švietimas (NVŠ) - integrali švietimo sistemos dalis.** Neformalusis švietimas dažnai suprantamas kaip laisvalaikio praleidimo ir užimtumo būdas, mažiau svarbus nei formalusis ugdymas. Tačiau neformaliajame švietime ugdomos bendrosios kompetencijos bei stiprinamos vertybinės nuostatos svarbios dabarties ir ateities socialiniam ir ekonominiam gyvenimui. Neformaliajam švietimui būdinga prieigų įvairovė bei gebėjimas greitai reaguoti į besikeičiančius iššūkius ir poreikius. Todėl NVŠ turi būti visavertis švietimo sistemos dėmuo kaip ir formalusis ugdymas. Siūlome:
- finansuoti tikslinę NVŠ programą iš valstybės biudžeto, palaipsniui didinant mėnesinio krepšelio dydį bei programai skiriamas lėšas;
  - atnaujinti Neformaliojo švietimo koncepciją, atsižvelgiant į šiuolaikinius poreikius, suderinamumą/papildomumą su atnaujinamu bendrojo ugdymo turiniu ir programos pertvarka, orientuota į rezultatus (ugdomas kompetencijas), o ne procesą;
  - parengti nacionalinių NVŠ programų paprogramę, įtraukiant ir programų akreditavimo sistemos atnaujinimą;
  - didinti NVŠ programų įvairovę ir kokybę, sukuriant finansinių ir organizacinių paskatų sistemą naujų NVŠ teikėjų pritraukimui, ypač atokesnėse vietovėse;
  - vykdyti NVŠ programų kokybės stebėseną ir jos tobulinimą, peržiūrint kokybės kriterijus;
  - užtikrinti didesnę finansavimą, sąlygas bei reikalingą švietimo pagalbą vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių dalyvavimui NVŠ programose;

- sukurti ir įdiegti neformaliojo būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą.

6. **Neformalus suaugusiųjų ir vyresniųjų suaugusiųjų švietimas (NSŠ ir NVŠŠ).** Neformalus suaugusiųjų švietimas Lietuvos politinėje darbotvarkėje sistemingo dėmesio sulaukia mažai, todėl ir šios sistemos formavimas bei įgyvendinimas vyksta nenuosekliai, neretai bandant tik formaliai atliepti europinių institucijų nustatytus bendruosius neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtos principus ar "įsisavinti" Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas.

Klimato kaitos iššūkiai, perėjimas prie žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos, visuomenės amžėjimas, taip pat galimai besikartojančios pandemijos bangos reikalauja nuolat atnaujinti bendrąsias ir profesines kompetencijas ir įgūdžius. Iki šiol nepavyksta pasiekti dar 2008 m. Mokymosi visą gyvenimą (MVG) užtikrinimo strategijoje užsibrėžto tikslo padidinti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą rodiklio iki 15%: Lietuvoje 2019 m. per 4 savaites iki tyrimo mokėsi 7% suaugusiųjų (25-64 m.) (ES vidurkis 2019 m. – 11,3%)³. Per dešimt metų šis rodiklis padidėjo vos 2,4%, tuo tarpu Estijoje per šį laikotarpį besimokančiųjų suaugusiųjų dalis išaugo nuo 10,5 iki 20,2%. Vyresniųjų suaugusiųjų įtrauktis dar prastesnė: Lietuvoje mokosi mažiau nei 1% 65 m. sulaukusių asmenų⁴. Savivaldybėse NSŠ plėtojamas nepakankamai ir netolygiai. Nuo 2015 m. vidurio savivaldybėse mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtojimui paskirti neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatoriai, tačiau jų funkcijos nebuvo aiškiai apibrėžtos, o papildomas finansavimas neskirtas nei jų veiklai, nei programų įgyvendinimui. Dalyvauti neformaliajame suaugusiųjų švietime nemotyvuoja ir neefektyvi kompetencijų pripažinimo sistema. Siūlome:

- didinti gyventojų motyvaciją ir įprotį mokytis, nuolat tobulinti ir įgyti naujų kompetencijų. Bendrųjų kompetencijų ugdymas bet kuriame amžiaus tarpsnyje, tarp jų ir vyresniame, turėtų tapti efektyvia priemone valdyti savo karjerą ir socialinę sąveiką;
- įsteigti visose savivaldybėse etatinę NSŠ koordinatoriaus pareigybę bei skirti tikslinį NSŠ finansavimą programų vykdymui.
- glaudžiai bendradarbiauti su savivaldybėmis bei socialiniais ir ekonominiais partneriais, siekiant, kad neformalus suaugusiųjų švietimas ir su juo susiję sprendimai būtų priimami ir įgyvendinami bendromis pastangomis.
- užtikrinti aiškų koordinavimą ir sukurti sąlygas didesniai neformaliojo vyresniųjų suaugusiųjų (64+) švietimo prieinamumui, modernizuoti neformaliojo švietimo turinį ir priemones, įtraukiant Trečiojo amžiaus universitetus;
- sudaryti palankias mokymosi sąlygas (atsižvelgiant į mokymosi vietą, laiką, trukmę) visiems, ypač pažeidžiamoms ir sunkiai pasiekiamoms grupėms (pvz., nekvalifikuotiems bedarbiams, ekonomiškai neaktyviems gyventojams, menkus gebėjimus turintiems asmenims).

³ https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&language=en&pcode=sdg_04_60&toolbox=type.

⁴ <http://svietimotinklas.lt/tyrimas/nvss/>.

- aktualizuoti ir individualizuoti mokymosi paslaugas (pagal ugdomas kompetencijas, mokymų turinį, mokymo formų ir būdų pritaikymą) pagal darbdavių ir besimokančiųjų poreikius, užtikrinti šių paslaugų kokybę ir atitiktį valstybės ir tarptautiniams tikslams (Socialinių teisių ramsčio principams, Darnaus vystymosi bei Žaliojo kurso tikslams).
- atnaujinti neformaliu bei savišvietos būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą.
- vykdyti nuolatinę MVG stebėseną, reguliariai vykdyti mokymosi poreikių ir poveikio tyrimus bei apklausas nacionaliniu ir vietos lygmenimis, poreikiui esant įgyvendinti tikslines intervencijas. Tyrimų rezultatų analizė pagrįstą tikslingą NSŠ veiklą bei resursų planavimą regionuose.

7. **Įvairovė aukštajame moksle.** Ne visada lengva išmatuoti aukštųjų mokyklų valstybinį ar regioninį poveikį remiantis egzistuojančiais kiekybiniais ir kokybiniais kriterijais. Nors Lietuvoje vykdomi įvairūs moksliniai tyrimai, tačiau dažnu atveju yra tiesiog orientuojamasi į tyrimų ir projektų kiekybę, o ne kokybę. Tai neskatina nei mokslininkų kūrybiškumo, nei teigiamo poveikio studijų kokybei.

Šiandien vis daugiau kalbama apie tai, kad aukštojo mokslo studijos turi būti orientuotos į ekonominius poreikius, keičiant liberaliųjų menų, humanitarinius ir socialinius mokslus į rinkoje patrauklias profesijas. Tačiau ateities ekonomika - 'žalioji' ir socialiai orientuota ekonomika. Ją vystyti gali universitetų absolventai, kurie yra visapusiškai išsilavinę, moka kalbas, mąsto kūrybiškai, sugeba pristatyti argumentuotą nuomonę ir daryti ekonominę, socialinę, kultūrinę ir visuomeninę įtaką sprendžiant socialinės atskirties mažinimo ir klimato kaitos klausimus. **Siūlome:**

- Lietuvos aukštąjį mokslą formuoti kaip atvirą ir įvairialypę kūrybiškų studijų erdvę, kurioje lygiateisiškai veikia ne tik valstybinės, bet ir specializuotos nevalstybinės aukštojo mokslo įstaigos.

Nacionalinis Švietimo NVO tinklas – pirmoji ir didžiausia skėtinė, skirtingose švietimo srityse veikiančias NVO vienijanti, organizacija. Tinklas veikia nuo 2016 m. ir jungia visos šalies mastu ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo, neformaliojo vaikų, suaugusiųjų ir vyresniųjų suaugusiųjų, aukštojo mokslo švietimo srityse veikiančias NVO. Tinklas siekia efektyvesnės ir kokybiškesnės švietimo politikos Lietuvoje bei glaudesnio nepriklausomų švietimo veikėjų ir institucijų bendradarbiavimo ją įgyvendinant.

Pasiūlymai parengti remiantis Nacionalinio švietimo NVO tinklo atliktomis analizėmis:

1. [Kaip karantino iššūkius atlaikė NVŠ sistema.](#)
2. [Švietimo paslaugų teikėjų savivaldybėse analizė ir rekomendacijos \(12 savivaldybių statistinių duomenų analizė, 4 atveju studijos: Kauno miestas ir rajonas, Utena, Kazlų Rūda\).](#)
3. [Švietimo paslaugų 5 savivaldybėse analizė: NVO įtraukimas \(Šiaulių miestas, Alytaus miestas ir rajonas, Tauragė, Vilniaus miestas\).](#)
4. [Neformaliojo vaikų švietimo situacija ir plėtros perspektyvos.](#)
5. [Neformaliojo vyresniųjų suaugusiųjų švietimo Lietuvoje situacijos analizė ir rekomendacijos.](#)
6. [Galimybių studija „Pilietiškumo ugdymas formaliajame ir neformaliajame ugdyme“.](#)
7. [ŠMM pavaldžių įstaigų funkcijų ir teikiamų viešųjų paslaugų analizė.](#)